

and *Full Employment*, genkender man den lidt knudrede stil, gentagelserne og de mange indskud. Bogens figurer er heller ikke helt dadelfri: det er ikke altid, at en kurve har sit maximum der, hvor den skulle have det. Men for den læser, der vil gennemgå bogen tålmodigt og grundigt, er der stort udbytte at hente.

Hans Brems.

NOTER FRA EN AMERIKAREJSE¹⁾

Ikke blot naar det gælder praktisk Økonomi, men ogsaa naar det drejer sig om den teoretiske, ser man i den største Del af Verden hen til Amerika, d. v. s. U.S.A. Den voldsomme Udvikling i de sidste Tiår: den store Depression og de politiske Indgreb, den gav Anledning til, Krigsøkonomien og navnlig Amerikas afgørende Placering i Efterkrigsøkonomien har altsammen givet kraftige Tilskyndelser til at tage teoretiske Problemer op i ny Belysning. Men hertil kommer, at amerikansk Nationaløkonomi i Dag paa Grund af Tilvandring af, man kan vel sige den bedste Del af Centraleuropas og en god Del af Østeuropas emigrerede Økonomer i en sjælden Grad er bleven international og alsidig. Det er Kombinationen af disse ny Impulser og Landets egne nyklassiske og empiriske Traditioner, som har ført til en stærk Opblomstring. Det største ikke-korporlige Tilskud udefra har været Keynes' General Theory og den dermed følgende »Keynesian Revolution«. Af andre nyere Strømninger har »den moderne Velfærdsteori« ogsaa sit Udspring i Europa, medens Econometrien delvis og de erfaringsmæssige Videreførelser af Monopolistic Competition-Teorien overvejende er af amerikansk Oprindelse.

Formaalet med det Oversigtsværk, som her skal omtales, »Survey of Contemporary Economics« »is to provide to the economist outside a particular field an intelligible and reliable account of its main ideas — both analytical devices and their application to public policy — which have evolved during the last ten or fifteen years«. »Probably no decade or score of years in the entire history of economics could match those just passed, in innovation, sharpness of controversy, and volume of writing«.

13 forfattere behandler hver sit Hovedomraade, hvorved en vis Overlapping ikke undgaas. Til hver Forfatter har et af The American Economic Association nedsat Udvalg tilforordnet to kritiske Medarbejdere. Forfatterne faar Lov at udtale deres egne Meninger, men der lægges stor Vægt paa alsidig Gengivelse af forskellige Opfattelser. Da der ligeledes er lagt stor Vægt paa Litteraturhenviisninger, faar man en ypperlig Haandbog. Bogen har over 1000 Fodnoter. Men Bogen som Helhed eller et Antal Afsnit efter den enkeltes Smag er ogsaa værd at læse. Den giver et Indtryk af den nyeste Udvikling indenfor Faget, som det tager sig ud fra U.S.A. Man faar her den af mange ønskede Studierejse til Amerika for en relativt billig Pris. Rejsen er f. s. v. en Omnibusfart, som den er anlagt baade for relativt Begyndere, og for Folk der kender noget forud. I det følgende er, ligeledes med en vis Omnibus karakter, givet nogle i Reglen ukritiske Noter om Indholdet af Værkets 13 Afsnit.

1. Den første Forfatter *Bernard F. Haley* skriver om den omfattende Emnekreds *Value and Distribution*. Maaske fordi disse Emner allerede forud for den

¹⁾ A Survey of Contemporary Economics. Edited by Howard S. Ellis. Published for the American Economic Association. The Blakiston Co., Philadelphia, 1948. 490 sider. Pris \$ 4.75.

and *Full Employment*, genkender man den lidt knudrede stil, gentagelserne og de mange indskud. Bogens figurer er heller ikke helt dadelfri: det er ikke altid, at en kurve har sit maximum der, hvor den skulle have det. Men for den læser, der vil gennemgå bogen tålmodigt og grundigt, er der stort udbytte at hente.

Hans Brems.

NOTER FRA EN AMERIKAREJSE¹⁾

Ikke blot naar det gælder praktisk Økonomi, men ogsaa naar det drejer sig om den teoretiske, ser man i den største Del af Verden hen til Amerika, d. v. s. U.S.A. Den voldsomme Udvikling i de sidste Tiår: den store Depression og de politiske Indgreb, den gav Anledning til, Krigsøkonomien og navnlig Amerikas afgørende Placering i Efterkrigsøkonomien har altsammen givet kraftige Tilskyndelser til at tage teoretiske Problemer op i ny Belysning. Men hertil kommer, at amerikansk Nationaløkonomi i Dag paa Grund af Tilvandring af, man kan vel sige den bedste Del af Centraleuropas og en god Del af Østeuropas emigrerede Økonomer i en sjælden Grad er bleven international og alsidig. Det er Kombinationen af disse ny Impulser og Landets egne nyklassiske og empiriske Traditioner, som har ført til en stærk Opblomstring. Det største ikke-korporlige Tilskud udefra har været Keynes' General Theory og den dermed følgende »Keynesian Revolution«. Af andre nyere Strømninger har »den moderne Velfærdsteori« ogsaa sit Udspring i Europa, medens Econometrien delvis og de erfaringsmæssige Videreførelser af Monopolistic Competition-Teorien overvejende er af amerikansk Oprindelse.

Formaalet med det Oversigtsværk, som her skal omtales, »Survey of Contemporary Economics« »is to provide to the economist outside a particular field an intelligible and reliable account of its main ideas — both analytical devices and their application to public policy — which have evolved during the last ten or fifteen years«. »Probably no decade or score of years in the entire history of economics could match those just passed, in innovation, sharpness of controversy, and volume of writing«.

13 forfattere behandler hver sit Hovedomraade, hvorved en vis Overlapping ikke undgaas. Til hver Forfatter har et af The American Economic Association nedsat Udvalg tilforordnet to kritiske Medarbejdere. Forfatterne faar Lov at udtale deres egne Meninger, men der lægges stor Vægt paa alsidig Gengivelse af forskellige Opfattelser. Da der ligeledes er lagt stor Vægt paa Litteraturhenviisninger, faar man en ypperlig Haandbog. Bogen har over 1000 Fodnoter. Men Bogen som Helhed eller et Antal Afsnit efter den enkeltes Smag er ogsaa værd at læse. Den giver et Indtryk af den nyeste Udvikling indenfor Faget, som det tager sig ud fra U.S.A. Man faar her den af mange ønskede Studierejse til Amerika for en relativt billig Pris. Rejsen er f. s. v. en Omnibusfart, som den er anlagt baade for relativt Begyndere, og for Folk der kender noget forud. I det følgende er, ligeledes med en vis Omnibuskarakter, givet nogle i Reglen ukritiske Noter om Indholdet af Værkets 13 Afsnit.

1. Den første Forfatter *Bernard F. Haley* skriver om den omfattende Emnekreds *Value and Distribution*. Maaske fordi disse Emner allerede forud for den

¹⁾ A Survey of Contemporary Economics. Edited by Howard S. Ellis. Published for the American Economic Association. The Blakiston Co., Philadelphia, 1948. 490 sider. Pris \$ 4.75.

behandlede Periode var saa stærkt gennemarbejdede, faar dette Afsnit i vel høj Grad Karakter af en Række spredte Bemærkninger. Det havde iøvrigt været naturligt i dette indledende Afsnit at lægge Vægt paa Sammenhængen mellem Teoriens forskellige Dele og Forholdet mellem de forskellige »approaches«.

Af Tiaarets Bidrag til Efterspørgselsteorien omtales bl. a. Hicks og Allens Anvendelse af Indifferenskurver, Hicks' Diskussion af Konsumentrenten samt »the kinked demand curve« (d. v. s. Efterspørgselskurven med et pludseligt Knæk nedad ved den hidtidige Pris). Som en Reaktion mod den foregaaende Periodes ensidige Fremhævelse af de V-formede Omkostningskurver omtales den almindelige Forekomst af konstante Grænseomkostninger. I Stedet for at betragte afsluttede Markeder med et Antal Virksomheder kan man med Trifflin tage den enkelte Virksomhed som Udgangspunkt. Hvor omvendt Markeder med nogle faa Virksomheder behandles, er der Grund til i højere Grad end den tidligere Oligopolteori at lægge Vægt paa de enkelte Markeders særlige Beskaffenhed. Sikkerhedsmotivet nævnes ved Siden af Gevinstmotivet. Endvidere omtales Behovet for »A short manual on the Principles of Oligopolistic War«. Neumanns og Morgensterns opsigtvækkende Værk »Theory of Games and Economic Behavior« er kun naaet at komme med i en Fodnote. (Det lettest tilgængelige Referat af denne Bog er Stones i *Economic Journal*, June 1948).

Under Afsnittet om Fordelingen findes bl. a. Kritik af Keynes' Teori om Real-lønnens Korttidsbevægelser. Douglas' Undersøgelser om Arbejdsefterspørgsels Elasticitet har man stærkt kritiseret »with respect for the quality of data available, the statistical methods employed, and particularly the interpretation of the results«. I Diskussionen om Kapitalrenten er det Hovedspørgsmaalet at forene de forskellige monetære Teorier med den gamle Realkapitalteori. De enkelte Privatpersoner har Valg mellem Anbringelse af deres Midler i Fordringer, Kasse, Produktionsmidler eller Forbrug. Desuden har Virksomhederne de 3 første og Bankerne de 2 første Muligheder. »The supply and demand for securities, liquidity preference, marginal productivity, and time preference all play their part, then, in determining the interest rate«. Interessen for den gamle Teori om Jordrentens Særstilling synes at være uddød.

2. *William Fellner* behandler »*Employment Theory and Business Cycles*«. Dette Afsnit er stærkt præget af Tiden, Perioden efter Keynes. I den sidste Del om den økonomiske Politik kommer Inflationstendensen efter den 2. Verdenskrig med. Trods Titlen er der ikke meget om regelmæssige Bølgebevægelser, ej heller om Reaktion over for Impulser ved Svingninger eventuelt omkring en Normal. Trend-Problemet behandles derimod, specielt Stagnationsteorien. Manglen paa Forbindelse mellem Teorien om Totalbeskæftigelsen og andre total-økonomiske Størrelser og paa den anden side Pristeorien er med Rette et Hovedpunkt hos denne Forfatter. Baade det samlede Indskud af Produktionsmidler og Relationerne mellem disse skal med. »The artificial separation of these two fields expresses itself most clearly in the fact that the modern theory of employment has little to say about the effects of changes in the cost-structure on aggregate output and employment. This gives the theory an essentially monetary character, even if the analysis appears to run in real terms. The »real« magnitudes are derived on drastic simplifying assumptions with respect to the price and wage level«. Navnlig kritiseres de Keynes-paavirkede Totalteoriens Forudsætning om, at Priserne varierer proportionalt med Ændringer i Pengelønnen, og at Lønændringer derfor ikke kan paavirke Beskæftigelsen, undtagen gen-

nem Renten. Forfatteren kommer til det Resultat, at »for høj« Realløn nedsætter Beskæftigelsen, fordi Risikoen ved Investering bliver for stor, og »for lav« Realløn, fordi Forbruget bliver for lille. I det politiske Slutafsnit siges m. H. t. en udifferentieret og totaløkonomisk Konjunkturpolitik i opadgående Retning: »To »compensate« deflation tendencies, with uncompromising consistency, means to guarantee the continued existence of a sellers' market without interruptions. In such circumstances, a continuous upward pressure on the general wage and price level would have to be expected. Pressure would be exerted to adjust the fiscal program to any existing maldistribution of resources. Inflationary tendencies would be generated by the concerted wage- and price-raising action of organized groups, because the economic penalty standing in the way of such action would be removed«. Skal en virkelig høj Beskæftigelsesgrad naas uden Skade, bliver det altsaa nødvendigt at drive en differentieret Politik. Forfatteren gaar med Rette mod den Tro, at en Koncentrering af Arbejdsforhandlingerne, som vi jo kender her i Landet, vil løse denne Del af Spørgsmaalet.

3. *J. K. Galbraith* skriver relativt kort og ikke uvittigt om *Monopoly and the Concentration of Economic Power*. Næst efter Finanspolitikken og Beskæftigelsen var Monopol og økonomisk Koncentration de store Spørgsmaal i 30'erne. Hvor der er faa Konkurrenter paa Markedet, bliver Forholdene usikre, fordi en enkelts Handeln kan ændre hele Situationen, og der kan tænkes saa mange Muligheder m. H. t. Handlemaade; bl. a. er man ikke engang sikker paa, at alle vil søge den størst mulige Pengegevinst. Det siges, at de første Teoretikere paa dette Omraade »offered a smattering of mostly improbable solutions to mostly improbable situations«. (Men dette var dog en Begyndelse, naar der skulle ske et fuldstændigt Brud med hittidig Tænkemaade). Allerede før Krigens Udbrud var der nogen Nedgang i Interessen for de teoretiske Monopolspørgsmaal. Som det blev sagt »the theoretical possibilities of the subject »are now exhausted« and the field was being abandoned to »descriptive« economists and those concerned with policy«. Krigens gav i Amerika som andre Steder Økonomerne andet at tænke paa — og stor Indflydelse — og de fik et stort Skub i Retning af Virkelighedsundersøgelser. Amerikanerne har her ydet omfattende Bidrag. Ligesom den følgende Forfatter mener *Galbraith*, at Oligopolet, Tilfældet med faa bestemmende Virksomheder i hver Industri, er meget almindeligt i Amerika. Som et Slutresultat finder *Galbraith*, at man hverken teoretisk eller praktisk-politisk har naaet at beherske den nye Tilstand. »It is of the essence of the oligopoly solution that any individual can affect the solution. The analysis, therefore, had to take on a wholly unmanageable burden of assumptions as to how each participant in the market would behave«.

4. *Joe S. Bain* kommer i sit Afsnit om »*Price and Production Policies*« ind paa en Del af de samme Emner som *Haley* og navnlig *Galbraith*, men det centrale er nu Erfaringerne om de enkelte Virksomheder. Før de teoretiske Fremstillinger om monopolistisk Konkurrence i 30'erne var der en beklagelig Mangel paa Kontakt mellem Behandlingen af Trust- og Marketingproblemer og den økonomiske Teori, til Trods for at »some a priori system of predicting behavior . . . may be almost indispensable in suggesting directions for empirical worke«.

Som nævnt ved Referatet af den foregaaende Forfatter er Forudsigelse særlig vanskelig, naar det drejer sig om Oligopol, og simple Teorier, svarende til de sædvanlige grafiske Fremstillinger, slaar ikke til, da der paa Grund af Hensyn til Fremtiden, Produktion af flere Kvaliteter o. s. v. maa regnes med et større Antal

relevante variable. »Any applicable theory must be of a multi-variate, multi-dimensional character . . . and quantitative verification of such elaborated models in an uncertain world may not . . . be at all feasible«. De maa ses »as an embarkation point and general guide, rather than as a fixed body of principles for detailed verification«.

Ved Siden af Undersøgelsen af de enkelte Virksomheder har man i Amerika i meget stort Omfang studeret de enkelte Industrier. »It is a tribute to the good sense of workers in this field that in all but a few studies they have been able to assimilate the essential import of modern price analysis without letting it obscure the significance of institutions or the fact that economics really deals with human beings and physical things rather than with mathematical symbols«. Blandt de mere almindelige Resultater kan nævnes en Understregning af Tilgangs begrænsningens Virkning paa Gevinsten. Den forventede Usikkerhed m. H. t. de oligopolistiske Industrier er delvis blevet fjernet, ved at man har fundet almindeligt forekommende Typer af Samarbejde (collusion) eller »quasi-collusive behavior«. — »It is time that theorists forsook their cautious adherence to the improbable assumption that interdependent oligopolists remain »independent« and rely on a guessing game as the road to satisfactory industry prices«. Der maa regnes med Virksomheders begrænsede Evne til at kalkulere med et stort Antal Variabler, hvoraf adskillige er vanskelige at anslaa i Tal. Det er derfor rimeligt, at der anvendes simplificerede, ikke fuldt rationelle Normer, saasom Dækning af samtlige Omkostninger.

Det diskuteres nu, i hvilket Omfang Prispolitikken og Virksomhedernes øvrige økonomiske Politik er bestemt af ydre Forhold. Der synes ofte at være »a broad scope for creative decision-making by the business executive. In effect, different persons, each desiring to »maximize profit« might act in very different ways in the same objective situation, because they might interpret its possibilities, might see in different lights the feasibility of altering the market situation, or might be optimistic in different degrees.« Men hvor bred er denne Margin? Hvor meget skal man give til »human behavior« og hvor meget til »equation solving«. Spørgsmaalet om Størrelsen af Afvigelserne fra sidstnævnte er i høj Grad et Erfaringsspørgsmaal. Men man kan jo ogsaa — efter at have benyttet »tentative suggestions« fra Teorien — ved Opstilling af Spørgsmaal, Klassificering m. m., ved Undersøgelsen af de virkelige Fænomener foretage en »comparative analysis of the uniformities of executive behavior in parallel situations«. Forfatteren foretrækker begrænsede, intensive Studier af Virksomhedernes Politik frem for omfattende Enqueter med faste Spørgeformularer som den bekendte Oxfordundersøgelse.

Med Hensyn til politisk Vurdering af de monopolistiske Fænomener anbefales det i Overensstemmelse med Schumpeter ikke at lægge statiske Ligevægtsidealer til Grund, men at anlægge et dynamisk Udviklingssynspunkt. Ideen om ved Opdragelse (d. v. s. Belæring og Moralisering) at faa Virksomhederne til at holde sig i Underkanten af det Spillerum, de har for deres Prispolitik, angiver i alt Fald en beskeden Form for Monopolbegrænsning. Det er vel saadan, at Undervisning af Forretningsmænd om Prispolitik rent umiddelbart paavirker i prisforhøjende Retning, fordi en videnskabelig Forklaring opfattes som en Slags moralsk Forsvar mod tilvante liberalistiske Idealer, men at mere detailleret Oplysning navnlig om, hvad der er fordelagtigt i det lange Løb, samt om at Gevinstmaximering ikke er nogen Nødvendighed, i nogen Grad modererer Hovedvirkningen.

5. *Arthur Smithies'* Afsnit: »*Federal Budgetting and Fiscal Policy*« fremtræder i mindre Grad som Litteraturreferat end de øvrige Afsnit og i højere Grad som Forfatterens egne Meninger eller, som han siger, som en Systematisering af, hvad man har diskuteret i Regeringskredse navnlig i Unionens Budgetkontor. Udgangspunktet er den nye konjunkturudjævrende Finanspolitik i Tilknytning til Keynes og Alvin Hansen. Som Indvendinger eller Forbehold mod at opretholde fuld Beskæftigelse ved finansielle Midler nævnes 1) Faren for at Virksomhedernes eller Arbejdernes Monopol skal sætte Priserne op og dermed Beskæftigelsen ned, hvorefter ny Indskud af Penge bliver nødvendige o. s. v., 2) at hurtig Tilpasning efter skiftende Situationer er nødvendig, 3) at Skævheden i Prissystemet specielt i Omkostningerne opretholdes. Der kan derfor være Tale om at tillade en vis Arbejdsløshed. 4) Man skal ikke helt glemme Penge- og Statsgældspolitikken. 5) Spørgsmaalet opstilles, om Faren for Socialisme, Kommunisme eller Fascisme er størst ved en Statsgæld, der vokser hurtigere end Nationalindtægten, eller ved Massearbejdsløshed. 6) Man siger, at Opgivelse af de strenge Budgetbalanceringsprincipper aabner for en Syndflod af statslig Ødselhed. En særlig vigtig Modifikation, som nævnes udenfor den her gengivne Opremsning af Punkter, er, at det naturligvis er af den største Betydning, hvad Produktionsmidlerne anvendes til.

6. De noksom kendte voldsomme Forandringer i den internationale Økonomi har stillet store Krav og givet Anledning til en stærk Udvikling af den tilsvarende Teori, som ogsaa har været paavirket af Teoriens Udvikling paa andre Omraader. *Lloyd A. Metzler* skriver herom i sit Afsnit: *The Theory of International Trade*. Det er blevet klart, at der kan foregaa Mængdeforandringer i Import og Export ogsaa uden væsentlige Prisforandringer, naar Produktion, Beskæftigelse og Totalindtægt ændres. Herved kommer man ind paa Resultaternes Afhængighed af den i de enkelte Tilfælde meget forskellige Elasticitet i Landenes Efterspørgsel og Udbud og Konsekvenserne heraf ved Pris-, Told- og Kursændringer og ved Mængdeændringer. »Both the interwar experience with fluctuating exchange rates and the theory of exchange stability which emerged during the interwar years have clearly shown that adjustments of exchange rates are not likely, in the short run, to be an efficient or effective means of eliminating a deficit or a surplus from a country's balance of payments. If the demand for imports is inelastic, as it appears to be many countries, currency depreciation may have an insignificant or even a perverse effect upon a country's balance of payments«. Lille Efterspørgselselasticitet i det korte Løb medfører ogsaa, at smaa Underskud i Betalingsbalancen, hvis man søger Tilpasning af Kursen, kan give Anledning til voldsomme Kurssvingninger. Forfatteren fremhæver Told- og Handelspolitikkenes Virkning paa Priserne og paa »terms of trade«. Der er altsaa ikke her Tale om Indgreb i den fri Handel, som skader begge Parter, men i mange Tilfælde om monopolistisk Politik paa Modpartens Bekostning. »The rational argument against tariffs is not, as free-traders sometimes suppose, that tariffs harm all countries, but that, like monopoly restrictions, they impose a loss on some countries which is greater than the gain to the country imposing them«.

Det 20de Aarhundredes Økonomer har peget paa Tilfælde, hvor den internationale Prismekanisme ikke giver en automatisk Tilpasning; men efter Metzlers Mening er man nu ved at komme for langt til den anden Side. »If in the past we have expected the price system to accomplish too much, there is a

danger that in the future we shall expect it to do less than it is capable of doing«. »Our major error in the past, and the error which contributed perhaps more than anything else to discrediting of the price system, consisted in expecting the price mechanism to solve the problem of economic stability. On this point we were immensely enlightened during the interwar years, and it is now generally recognized that economic stability requires constant supervision and planning«.

7. Arbejdsforhold af lignende Beskaffenhed som de europæiske og de dertil hørende Problemer er først i de sidste Aar for Alvor blevet aktuelle i Amerika. Antallet af Fagforeningsmedlemmer steg fra 3 Mill. i 1932 til nu henved 15 Mill. Den gennemsnitlige Timeløn er samtidig steget fra \$ 0.437 i 1932 til \$ 1.227 i 1947 (hvad der naturligvis mere er Udtryk for Prisbevægelsernes Betydning end for Fagforeningernes). Man har nu med stor Energi kastet sig over Arbejdsproblemerne og navnlig udført en stor Mængde af erfaringsmæssige Undersøgelser. Ikke mindst om disse skriver *Lloyd G. Reynolds* i Afsnittet »*Economics of Labor*«. Mange af de vigtigste Arbejdsproblemer er ikke af økonomisk Beskaffenhed, men er psykologiske, sociologiske, politiske eller juridiske. Forfatteren koncentrerer sig om de økonomiske Sider, hvorved man ogsaa slipper for detailleret Omtale af den for os noget fjerne amerikanske Arbejdsret. Lønningerne inden for store Dele af den amerikanske Industri er nu »administered prices, i. e. they are held constant for considerable periods while other things are adjusted to the given wage«. De Undersøgelser der refereres »suggested that non-economic elements in worker behavior were much more important than had been generally realized«. Dette behøver dog ikke at betyde nogen Mod-sætning mellem realistiske Detailundersøgelser og økonomisk Teori. Som Forfatteren siger til sidst »the gap between theorists and research workers appears to be narrowing«.

Fagforeningspolitikken drives i Amerika paa en ejendommelig forretningsmæssig Maade. Det hævdes, at Lønforhandlingerne i stort Omfang »are influenced by the union leader's necessity of maintaining the union and his leadership of it against rival cliques, other unions, and the employer«. Spørgsmaalet om Lønrelationerne drøftes, og der spørges i den Forbindelse: »How is one to measure or even detect wage distortion in the absence of the norms of proper wage relationships which would be provided by a perfectly competitive labor market?« Endvidere behandles nogle Hovedproblemer, som ogsaa nogle af de foregaaende Forfattere har været inde paa: »How does the economy adapt itself to the kinds of change in money wage rates which occur under collective bargaining? How does a general change in wage rates throughout the economy affect the general level of prices, output and employment?«

Med Hensyn til Lønændringernes Virkning paa den enkelte Virksomheds Produktion og Grænseproduktivitetsteoriens Anvendelighed har der i de senere Aar i Amerika været ført en ret prominent Diskussion. Erfaringerne synes ikke umiddelbart at bekræfte Teorierne, men Forfatteren gør opmærksom paa, at det ikke er de simple statiske Teorier, man kan vente bekræftet, samt at Lønforhøjelserne gerne indtæder paa Tidspunkter, hvor Virksomhedernes Fortjeneste er stigende. Iøvrigt venter han, at Virkningerne vil være yderst forskellige »depending among other things on the stage of the cycle, the size of the change, the ratio of labor to total cost, and the nature of the product market«. De langsomme Virkninger paa Produktionsmidlernes Placering er utvivlsomt betydelige.

De konjunkturmæssige Virkninger, d. v. s. Virkningerne i det første halve eller hele Aar, er derimod sædvanligvis meget mindre end den simple, statiske Teori venter. Det anbefales her at anvende Forløbsanalyse. »In a highly unionized economy, any approach to full employment seems likely to generate a rate of wage increase which will lead to some increase in the general price level.« Men meget afhænger af »the monetary prerequisites for a continuing rise of wages and prices, and as to whether such a movement can be stable over any extended period or whether it must involve frequent relapses.«

8. I sin Artikel *Development and Use of National Income Data* behandler *Carl S. Shoup* et vigtigt økonomisk og statistisk Fagomraade, der for en stor Del er groet frem i de sidste 10—15 Aar, og hvor Sverige og Norge foruden Holland, Amerika og England har ydet væsentlige Bidrag. Det drejer sig om Bestemmelse af de totaløkonomiske Begreber i indbyrdes Sammenhæng. Hvad er Nationalindtægt? I Stedet for at kræve et entydigt Svar paa Spørgsmaalet er der Tale om flere forbundne, men ikke helt ens Udtryk for Indkomststrømmens Bredde. Man kan se baade paa Nationalindtægten som Summen af Betaling til Produktionsfaktorerne, og paa Bruttonationalproduktet fordelt efter Anvendelse, hvoraf et Nettobegreb dannes ved at trække Afskrivning og Forældelse fra. Skal solide talmæssige Resultater naas, maa man bekoste de nødvendige Tællinger. »In more than one Western European country the government has ordered the production of national income estimates without providing for the necessary basic censuses. It almost seems that the very ingenuity of the national income estimators in constructing bricks with very little straw may prove self-defeating; government legislators, if not government officials, like to believe that a national income estimate is something that can be produced without much expense. They may even come to believe that it is not an estimate but a recorded fact.« ». . . the interpretation of the total for national income is in large part a problem in the construction of index numbers. The total, standing by itself, means nothing; it is compared with its constituent parts, or it is expressed on a per-person basis and compared with prevailing prices, or it is compared with totals for other periods or other regions. In this last case, deflation by an index number of product prices is essential.«

9. Baggrunden for de senere Aars omfattende pengeteoretiske Diskussioner er den store Depression ved 30'ernes Begyndelse og den derefter følgende teoretiske Diskussion i Tilknytning til Keynes Værker, »The Keynesian Revolution«, eller om dette foretrækkes »The Keynesian Confusion«. Disse Emner behandler *Henry H. Villard* i Afsnittet »*Monetary Theory*«. Forfatteren stiller sig skeptisk til Forløbsanalysens praktiske Anvendelighed. »For however much the careful step-by-step procedure of period analysis commends itself as the only way to attain complete knowledge of the operation of our economic system, to date most examples can best be described as methodological explorations rather than positive contributions.« Der bør dog vist her sondres mellem skematisk gennemførte teoretiske Modeller og en Anvendelse af Tankegangen fra disse over for teoretiske og praktiske Problemer. »In contrast to the complexities of period analysis, the approach of the General Theory attempts to explain changes in the level of economic activity by means of a handful of variables: the quantity of money and liquidity preference determine the rate of interest; the rate of interest and the marginal efficiency of capital determine the level of investment; and the

level of investment and the marginal propensity to consume determine income, output, and employment«. »In contrast, Keynes emphasized relationships within a single period . . .« »Had Keynes said that when an individual saves in order to »hoard« the social effects are quite different than when an individual saves in order to invest, his meaning would have been clearer but his statement less startling.«

Krigens Finansiering ved Hjælp af hvad der er kaldt »Uligevægtssystemet« d. v. s. Forøgelse af de private Indtægter uden Adgang til tilsvarende Forbrug, omtales ogsaa. »The system must of course be operated in such a way as to preserve the public's faith in the future value of money, in order to make sure that the large volume of saving continues to have an incentive value It is obvious that the large holdings of liquid assets which accumulate under a »disequilibrium system« make it undesirable to scrap controls and raise wages substantially immediately after the end of the war«. »Despite the widespread doubts of economists and most of the standard texts, price control, even without extensive formal rationing, proved unexpectedly effective as a device for limiting spending«.

10. Paul A. Samuelson skriver om Forløbsanalyse »*Dynamic Process Analysis*«. Afsnittet indledes med lidt om den dynamiske Teoris Udvikling og Beskaffenhed. Allerede hos Klassikerne finder man Antydninger, saaledes i Malthus' Befolknings teori og ved Behandling af Spørgsmaal om, hvorledes man nærmer sig en stabil Ligevægt. Før 1925 var der kun tale om »rudimentary dynamics« specielt hos Wicksell. Fra de sidste Aars Udvikling af selve Teorien nævnes bl. a. Frisch og Medlemmer af den svenske »neo-Wicksellian school«. Samuelsons Opfattelse af Begrebet Dynamik falder sammen med Frisch's. »It is the essence of dynamics that economic variables at different points of time are functionally related, or what is the same thing, that there are functional relationships between economic variables and their rates of change, their »velocities«, »accelerations«, or higher »derivatives of derivatives«. It is important to note that each such dynamic system generates its own behavior over time, either as an autonomous response to a set of »initial conditions«, or as a response to some changing external conditions«.

Most dynamic economic processes fall into one of two categories: (a) discrete processes, treated in »period analysis«, and (b) continuous processes involving flows, treated in »rate analysis«. In mathematical terms period analysis falls under the category of »difference equations«, while rate analysis involves »differential equations«. The choice between period or rate analysis is usually one of convenience, since by taking periods of short enough duration we can approximate to rates and can neglect the interrelations within the period«. Det mest oplagte Eksempel paa Forløbsanalyse har man i Rentesregning. Her er selv de mest matematiksky Økonomer ikke i Tvivl om, at det kan betale sig at anvende rigtige og præcise Regneregler.

I Slutningen af Afsnittet kommer Samuelson lidt ind paa Stabilitetsbetingelser, som han har behandlet udførligt i sin »*Foundation of Economic Analysis*«. Opretholdelse af statisk Ligevægt kræver en dynamisk Forklaring. »In the field of pure theory, the important problem of the stability of equilibrium is wholly a question of dynamics. For it involves the question of how a system behaves after it has been disturbed into a disequilibrium state«. Udbudskurven paa et Marked

behøver for at give stabil Ligevægt ikke at være stigende; den maa blot ikke være mere faldende end Efterspørgselskurven.

11. Medens det foregaaende Afsnit gav et Hovedeksempel paa Anvendelse af matematisk Metode inden for Økonomien, behandler *Wassily Leontief's* Afsnit »*Econometrics*« Spørgsmaalet mere generelt. Matematikken kommer egentlig mere sekundært med. Det drejer sig om Kombination af økonomisk og statistisk Analyse, og da Undersøgelsen her angaar Forbindelsen mellem Størrelser, maa Analysen følge den kvantitative Logiks, d. v. s. Matematikkens Regler. Hvad der angives at være Erfaringer maa ikke blot være en vag Masse af »common sense or a matter of common knowledge«, men maa være solidt underbygget af kontrolable Erfaringer og Maalinger. Det er ogsaa forkert at gaa uden om Erfaringsbesværet ved at »the theorist resorted to what might be called conditional formulation«. Den modsatte Udvej, Forsøg paa erfaringsmæssig Undersøgelse uden teoretisk Orientering, har man ogsaa set Eksempler paa. »Twenty years ago the statistical economist was prone to pride himself on the fact that he was approaching his task without any »preconceived notions«, i. e. without any theoretical propositions based on evidence other than that contained in the statistical data on which he was about to perform his numerical analysis. Now he knows that a considerable amount of outside information is necessary to justify the application even of such familiar statistical devices as, for example, the least squares method of curve fitting.« Man er kommet til det Resultat, at »further progress of quantitative economic analysis will depend upon successful, essentially non-statistical search for promising analytical insights, as much as upon the final statistical sifting of the empirical »pay dust«.

I et Referat af Trygve Haavelmo's »The Probability Approach to Econometrics«, omtales, hvorledes vor Viden om de faktiske Forhold er for ufuldstændig og usikker til at give simple og sikre Teorier. De Teorier, man er i Stand til at opstille paa erfaringsmæssigt Grundlag, maa derfor præges af mange Muligheder, om hvis relative Sandsynlighed man dog ofte kan gøre sig en Forestilling. Det er ikke saadan, at der til hver af de afhængige variable taget for sig knytter sig en bestemt Spredning af Mulighederne. Findes der i et System af Ligninger et Antal bestemmende Størrelser, der kan falde forskelligt ud, vil dette præge Løsningen m. H. t. alle Systemets afhængige variable. Disse maa være saaledes indbyrdes forbundne, at der til bestemte Værdier af de usikre bestemmende Størrelser svarer bestemte Kombinationer m. H. t. de afhængige variable. »Introduction of random or »error« elements into description of economic relationship is certainly not new. The realization of the necessity to describe explicitly the nature of the probability distribution of such variables and the insistence on the fact that such specifications have to be considered an integral part of the analytical scheme as much as any other theoretical relationships is, however, typical of the modern stochastic approach«. I nogle Tilfælde kan man klare sig med Gennemsnitsværdier i Stedet for Fordelinger. Forfatteren nævner som »the two characteristic aspects of the new probabilistic reformulation of statistical analysis as applied to economics: the emphasis on what might be called the general equilibrium approach to the estimation of every individual constant and the predilection for stochastic models in which the error elements are associated with separate structural equations rather than with individual economic variables«. Kravene, der stilles til Mængden af Udregninger — naar man baade skal regne med Sandsynlighedsfordelinger og et stort Antal Ligninger af variable — forekommer frygtelige. En vis Trøst har Forfatteren fundet i de moderne Vid-

underregnemaskiner, som allerede synes uundværlige for moderne Astronomi og Luftskrigsførelse.

Hele den her omtalte stochastiske Opfattelse bør vel tages med det Forbehold, at det ikke altid er rigtigt at betragte de individuelle Forhold som »tilfældige«, men at man kan have en betydningsfuld viden om dominerende offentlige eller private økonomiske Subjekter, samtidig med at denne Viden ikke altid kan udtrykkes eksakt og i Tal. En svag og usikker Viden bør ikke for Eksakthedens Skyld reduceres til Nul, jfr. iøvrigt Referatet af Bains foran.

Leontief er Tilhænger af at opdele de omfattende totaløkonomiske Størrelser i mange specificerede Bestanddele som hos Tinbergen i Modsætning til Keynes. Han nævner i Tilknytning til Tinbergen Forskellen mellem Definitionsligninger (f. eks. Nationalbudgettets Summeringer) og »economic behavior« equations. Disse »describe causal interrelationships between variables and each of them contains a different random error term«. Først naar den anden Gruppe af Ligninger kommer med, bliver Systemet komplet og determineret. »Completeness, it should be noticed, can always be achieved by shifting any surplus variables from the category of unknowns into that of »given« or, as they are often called, »exogenous« magnitudes. Introduction of additional structural equations is associated on the other hand with transfer of exogenous variables into the category of »endogenous«. »The fundamental argument of modern economic theory runs in the terms of individual households, separate enterprises, and a third element — which can no longer be neglected — the government«. Det er ikke tilladeligt f. Eks. at overføre tekniske Grænseproduktivtetsbetragtninger direkte fra den enkelte Virksomhed til Samfundet som Helhed, da Vægtforholdet mellem Virksomhederne ofte vil variere med Produktionens Størrelse eller Forholdet mellem de samlede Mængder af Produktionsfaktorer. »The theoretical conditions for admissible aggregation thus far derived are so stringent that their consistent application would have to put under ban most of simple statistical general equilibrium models«. Leontief slutter med, at man nu synes godt paa Vej »making economics into a genuine science«.

12. Ovenpaa de foregaaende Afsnit, der kan se lidt afskrækkende ud p. Gr. af de mange Formler, men som det fremgaar af foranstaaende ogsaa indeholder adskilligt andet, kommer vi til sidst til et Par Afsnit, som ved deres politiske Emner kan ventes at virke mere tillokkende. Titlen paa *Abram Bergson's* Afsnit er »Socialist Economics«, men man faar tillige en mere generel Behandling af Velfærdsteoriene. Bogens sidste Afsnit behandler som en Pendent til det næstsidste »Prospects of Capitalism«.

Hos Marshall og Pigou er »welfare« »the sum of the utilities of the individual households in the community«. Pareto og Barone, der betragtede forskellige Personers Velfærd som inkommensurable, indtager et mere forsigtigt Standpunkt. »The criterion for an optimum allocation of resources is somewhat more complex: it must be impossible by any reallocation of resources to enhance the welfare of one household without reducing that of another«. Dette var »a necessary but not sufficient criterion for the definition of the optimum allocation«, idet den gik ud fra en efter visse Principper bestemt Indkomstfordeling. Hos Hicks bliver Paretos Velfærdsprincip »in some sense »positive« or »scientific«. By implication, such principles would require no decisions on ends for their derivation.« Men maa der ikke allerede ligge et Valg i netop at interessere sig for Realisationen af dette Princip og knytte Ordet Velfærd hertil? Bergson angiver den samlede Vel-

færd som en Funktion af en Række variable. Det behøver ikke ubetinget at være en Sum af de enkeltes Velfærd, idet de enkeltes Tilfredshed i et vist Omfang er afhængig af, hvad de andre har. M. H. t. det afgørende Spørgsmaal om den ønskelige Indkomstfordeling kræves et politisk Valg »of alternatives that otherwise are incommensurable. That is why an evaluation is needed. Once an evaluation is made, the alternatives are indeed commensurable. Given the ethical principle according to which incomes are to be distributed, the marginal welfare per »dollars« for different households necessarily is the same in the light of this principle when the distribution is realized.« Spørgsmaalet er imidlertid, om man ikke kan forsøge at aflede en saadan mere konkret Maalsætning af et generelt politisk Ideal i Forbindelse med erfaringsmæssige Undersøgelser af Indtægts Grænse nytte for den enkelte af den Art, som man har i Frich's »New Methods of Measuring Marginal Utility« eller Teorierne om Valg mellem Muligheder med ulige Sandsynlighed. Det er desuden et Spørgsmaal om de enkelte Borgeres fri Valg i alle Tilfælde skal være afgørende, specielt m. H. t. Opsparingens Omfang og m. H. t. Forbrug, der som f. Eks. Undervisning ogsaa har Virkninger over for andre.

De almindelige Velfærdsprincipper, som Forfatteren først behandler, finder mest uhæmmet Anvendelse i et socialistisk Samfund. Vi kommer hermed til nogle af de andre Problemer i dette Afsnit. Er det muligt at administrere et socialistisk Samfund? Det er ikke saa umuligt, som det ser ud. Ledelsen behøver ikke at løse Millioner af Ligninger. Man kan begynde med en forsøgsmæssig Fastsættelse af Priser og lade Forbrugere og Virksomheder tilpasse sig hertil efter modificerede liberalistiske Principper og saa tilpasse Priserne, naar der opstaar Mangel eller Overflod. »The optimum conditions that have been devised for the case of consumers' sovereignty will be familiar to the reader of any elementary textbook on economics. With certain exceptions, they are the same as the equilibrium conditions of »perfect competition« under capitalism. The exceptions are (1) the conditions relating to income distribution and the rate of investment (insofar as this is determined without regard to the time preference of households), and (2) the case of decreasing cost, where as the textbooks show competition breaks down.« Styrelsen bestemmer, hvormeget der skal investeres, hvorefter Renten er bestemt, og Styrelsen træffer Afgørelse om Uddeling af Overskudet af de materielle Produktionsmidler som Dividende eller til fælles Formaal og om Opkrævning af Skat. Opnaas der ikke den ønskede Fordeling, naar højt kvalificerede faar det fulde Udbytte af deres Arbejde, foretages Korrektion ved Hjælp af Beskatning, navnlig hvor Udbudet er uelastisk. Skal Lønninger iøvrigt svinge efter Behovet paa Arbejdsmarkedet, eller skal man sikre Mobiliteten paa dette ved andre Midler? Hvis Styrelsen ønsker at paavirke Forbrugets Retning ved Skat og Tilskud, opstaar et »To-Pris-System«.

Har man nu frit Forbrugsvalg, frit Beskæftigelsesvalg og »liberalistisk« Prisberegning, bliver Spørgsmaalet, om Ledelsen af Virksomhederne skal bedømmes efter Overskud og Underskud, eller om man skal foretage en mere detaljeret Analyse af Præstationerne, endvidere om man skal anvende Afskedigelse og Præmiering som Tilskyndelse. Skal Priserne stadig fluktuere eller fastsættes for visse Perioder, og skal Centralledelsen nøjes med at give generelle Direktiver, og overlade Resten til underordnede? Skal man paa kort Sigt anvende Renten og Finanserne konjunkturpolitisk? Er der ikke for store politiske Vanskeligheder ved at anvende det bevægelige »liberalistiske« Tilpasningssystem kort efter en Socialisering? Er Socialisering lettest i et »modent« kapitalistisk Samfund eller i et Samfund som Rusland, hvor Mellemlasserne endnu var svage?

Som Alternativ til det beskrevne System med Pristilpasning paa Markeder, kan man tænke sig et centraliseret System. »Under this scheme the process of trial and error takes place on paper rather than in the market place«. . . . »integration is accomplished by the so-called »Method of Balanced Estimates, by which the planned requirements of different commodities and services are checked against planned supplies«. »The Centralist Scheme might be able to deal more effectively than the Competitive Solution with the problem of bottlenecks and excess capacity«. Men hvordan med den bedst mulige Anvendelse af Produktionsmidlerne?

Standpunktet til Anvendelsen af Arbejdsværdilæren i Sovjet-Rusland har været noget skiftende. Selv om man nu holder paa, at den skal gælde, godkender man dog en betydelig Afvigelse mellem Teori og Praksis. »The prices of commodities are set with certain deviations from their values, corresponding to the particular objectives of the Soviet state, and the quantity of commodities of various kinds which can be sold under the existing scale of production and the needs of society«.

13. Den sidste Forfatter *David McCord Wright* skriver om »*The Prospects for Capitalism*« og argumenterer mod Paastanden om Kapitalismens Undergang. Forfatteren nævner Tilskyndelsen til Opfindelser og Reorganisation, Muligheden for nye Mænd og nye Virksomheder, Nødvendigheden af »marginal incentive« samt kulturel Stagnation og anden Skade, naar Tilværelsen gøres for sikker. Det siges, at de, der vil bevare Kapitalismen, ikke for blindt skal forlade sig paa »the myth of capitalism, the doctrine of the invisible hand« »Undue stress on laissez-faire may keep the capitalist from taking appropriate action to save his own system when action is needed. On the other hand if the invisible hand is totally discarded, the »good-monopoly« arguments are uncritically accepted and the capitalism of competition yields place to the protection of the vested interest. The moderate view that, on balance, the myth of the invisible hand is more nearly correct than the radical myth of the tender and omniscient mother-state, does not satisfy the emotional yearnings of those who are determined to find in economic doctrines an ersatz religion«.

I Mangel af fuldkommen Konkurrence maa man slaa sig til Taals med »workable competition«. Afsnittet og dermed Bogen afsluttes med et — iøvrigt lidt problematisk — Citat af Lenin fra 1919. »To believe that there is no way out of the present crisis for capitalism is an error. No situation is ever absolutely hopeless«. Ja, der kan ske saa meget uventet, saa man skal næppe tro for fast, hverken paa socialistisk eller kapitalistisk Astrologi.

Udgivelsen af den amerikanske »Survey« over Samtidens økonomiske Teori har givet Anledning til Modsigelse fra lidt ældre Økonomer, som finder, at Udgiverne gør for meget ud af de sidste 10—15 Aars Resultater. George J. Stieglers Kritik i »Journal of Political Economy« for April 1949 og D. H. Robertsons »A Revolutionist's Handbook« i »Quarterly Journal of Economics« for Februar 1950 er begge skarpe og fulde af bitter Ironi. Værket beskyldes for at være ensidigt, uden tilstrækkelig historisk og litteraturhistorisk Baggrund, for ensidigt amerikansk og præget af den herskende Moderetning. Man savner den tilstrækkelige Mængde Erfaringer tilbage i Tiden. Hele Huset vælter straks, naar tilstrækkelig prominente Økonomer kapitulerer overfor enkelte modgaaende Iagttagelser. Stiegler fælder herudfra den Dom »because our views have been guided by casual observations, our science has become a flabby science«. For Robertson er Problemet, om vi er blevet saa meget klogere ved den Keyneske, Hicks-Allenske og

Chamberlin-Robinsonske og de øvrige Revolutioner siden 30'ernes Midte, og om ikke en stor Del af det bedste af det nye allerede kunde findes hos Marshall.

Det er sikkert rigtigt, at man langt fra faar Alverdens Visdom i det foreliggende Bind. Hensigten er jo ogsaa kun at give en Oversigt over det nyeste, saaledes som det tager sig ud set fra Amerika. Som det fremgaar af foranstaaende Notater — som ganske vist noget ensidigt har lagt Vægt paa Kritikken af Keynes, er Forfatterne slet ikke ukritiske overfor denne 30'ernes største Revolutionære, som man ifølge Stieglers Statistik har givet en ubetinget Førerstilling med 70 Citeringer mod 34 for Hicks og 28 for Lange. Selvom han maa tage Ansvar for adskillig Ensidighed og Konfusion, betyder Keynes Hovedtanke m. H. t. den variable Beskæftigelse og Nationalindtægt dog en Revolution, som maa faa blivende Følger i den økonomiske Teori. Paa en Række Omraader saasom Dynamik, Econometri, Nationalindtægt og den teoretiske og praktiske, monopolitiske Pristeori bliver der ogsaa nok en Del hængende. Derimod kan man f. Ex. mene, at den genopstaaede Interesse for Indifferenskurver har været overdreven og i nogle Tilfælde er ufrugtbar.

»Survey of Contemporary Economics« er i hvert Fald en Haandbog, der giver et godt Udtryk for de meget levende og i Øjeblikket ret internationalt prægede, yngre amerikanske Økonomers Syn paa Fagets nuværende Stilling. Et grundigt Studium af Værket giver virkelig noget med hjem for os, som ikke paa anden Maade har været i Amerika. Med den store Masse af Enkeltheder er det vel mere en Haandbog end en Læsebog for europæiske Studenter, selv om den med Fordel kan anvendes til Studiekredsbrug, naar man koncentrerer sig om Hovedpunkterne. Til denne Anvendelse og til Læsning for Økonomer, som ikke ønsker at fordybe sig indenfor enkelte Omraader, kunde der ved Siden af det foreliggende Værk være Brug for et nyt Survey, som indskrænkede sig til en relativ populær Fremstilling af de vigtigste nyere Teorier med Argumenter for og imod, hvor man ikke er naaet til Enighed.

F. Zeuthen.